

جایگاه زنان در مسجد

محمد ترابی (دانش آموخته سطوح عالی حوزه)

تربیت نفوس انسانی و رسیدن به کمال، از مهم‌ترین اهداف ارسال رسل و احکام ادیان الهی است تا جایی که پیامبر خاتم (ص) در تبیین هدف بعثت خویش می‌فرماید: «انی بعثت لاتمم مکارم الاخلاق» اسلام برای تربیت الهی مردان و زنان، دستورها و راهکارهایی در نظر گرفته است که از جمله مهم‌ترین آنها حضور در مسجد است. تأثیر و نقش مسجد در تربیت، تأثیری عمیق، گسترده و اساسی است که هم احادیث و هم تحقیقات این نقش را تأیید می‌کند.

اهمیت حضور زنان در مسجد

اسلام برای تربیت زنان و مردان راهکاری چون حضور در مسجد را در نظر گرفته است. با حضور زنان در مساجد، مربیان جامعه تربیت دینی پیدا می‌کنند. رسول اکرم (ص) می‌فرماید: «من اومن الى المسجد اصاب الخصال الثمانية: آیه محکمه، او فریضه مستعمله اوسنة قائمه، او علم مستطرف، او اخ مستفاد او کلمه تدله علی هدی، او ترده عن ردی و ترک الذنب خشیه او حياء؛ 'هرکس همواره به مسجد رفت و آمد کند، این هشت خصلت را به دست آورد: نشانی استوار، فریضه‌ای انجام یافته، سنتی برپا شده، علمی جدید، دوستی مفید، سخنی که او را به راه راست هدایت کند یا از هلاکت برهاند و نیز ترک گناه به جهت بیم از خدا یا شرم از مردم». تمام این موارد زمینه‌ای است برای تربیت زنان و مردانی پارسا. از طرفی نقش اساسی را در تربیت هر فرد، خانواده و والدین، به خصوص مادر بر عهده دارد و از این بین، مربی موفق کسی است که خود دارای تربیتی صحیح باشد. از این رو حضور زنان در مساجد با توجه به اثر عمیق

تربیتی مسجد، می‌تواند نقش به‌سزا و شایسته‌ای در تربیت نسل‌ها و سعادت آنها داشته باشد. درواقع با حضور زنان در مساجد، مربیان جامعه، تربیت دینی پیدا می‌کنند و از اینجاست که اهمیت این حضور روشن می‌شود.

حضور زنان در جامعه، قبل از ظهور اسلام

در ادیان الهی، حضور زنان در معابد - هم‌زمان با حضور مردان - مشروع و عادی بوده است. در ادامه به نمونه‌ای چند از حضور زنان در مسجد اشاره می‌کنیم.

- مادر حضرت مریم (س) نذر کرده بود تا فرزند خود را خادم معبد کند. او پس از به دنیا آوردن نوزاد، به خداوند عرض می‌کند: «رب انی وضعته انثی»^۲ خداوند به او فرمود: «ان الله اصطفاک و طهرک و اصطفاک علی نساء العالمین»^۳ در روایت آمده است محرابی اختصاصی برای حضرت مریم (س) در معبد ساخته شد. خداوند به حضرت مریم (س) دستور داد همراه مردان به عبادت پروردگار بپردازد. حضرت مریم (س) در محراب به عبادت خداوند می‌پرداخت: «کلما دخل علیها زکریا المحراب وجد عندها رزقا»^۴

حضور زنان در جامعه، بعد از ظهور اسلام

پس از ظهور اسلام، زنان جایگاه ممتازی در جامعه پیدا کردند. اسلام بسیاری از آداب، رسوم و باورهای غلط دربارهٔ زنان را رد و ابطال نمود. در ذیل نمونه‌ای از حضور زنان در مسجد بیان شده است.

- اولین نماز جماعت در مسجدالحرام با حضور حضرت خدیجه (س) برگزار شد.

- پیامبر اسلام (ص) در مسجد با زنان بیعت کرد. آن حضرت نماز صبح را زودتر می‌خواندند تا زنان در تاریکی به خانه‌های خود برگردند.

- زنان هنگام تغییر قبله در مسجد ذوقبلتین حضور داشتند.

- در زمان پیامبر اسلام (ص) یکی از درهای مسجدالنبی مخصوص رفت و آمد زنان بود که نمایانگر شمار فراوان زنان نمازگزار در مسجد و رغبت پیامبر اکرم (ص) به حضور آنان در مسجد است.

- زنان شبها با آوردن سنگ، در ساخت مسجدالنبی شرکت می کردند.

- آیه شریفه «و لا تباشروهن و انتم عاکفون فی المساجد»^ه دلیل جواز اعتکاف زنان در مسجد است.

- علی رغم کمبود فضا در مسجدالنبی، حضرت محمد (ص) زنان را از حضور در مسجد منع نمی کردند.

- پیامبر اسلام (ص) پس از اطلاع از به خاک سپرده شدن زن خادم مسجد، کنار قبر وی رفتند و در آنجا نماز خواندند.

- زنان برای حل مشکلات خود، با حضرت رسول (ص) در مسجد دیدار می کردند. برای نمونه رسول خدا (ص) قبای خود را در مسجد به زنی فقیر داد. دختر یا زن بیوه‌ای از حضرت رسول (ص) خواست تا برایش شوهر مناسبی پیدا کند.

- رسول خدا (ص) پس از شنیدن صدای گریه نوزاد، نماز جماعت را به سرعت پایان بخشید.

- حضرت محمد (ص) به زنی که تنها لباسش سوراخ بود، دستور داد شبها به مسجد بیاید تا از دید نامحرمان محفوظ بماند. همچنین آن حضرت به دو زن که فقط یک لباس مناسب برای

بیرون آمدن از خانه داشتند، دستور داد به نوبت از آن لباس استفاده کنند و به مسجد بیایند.
- در جنگ‌های صدر اسلام، مجروحان جنگی در مسجد توسط زنی بنام رفیده مداوا می‌شدند.

- هنگامی که زنان برای ملاقات با پیامبر (ص) وقت خصوصی خواستند، رسول گرامی اسلام (ص) با درخواست آنان موافقت کرد.

- ام فضل می‌گوید: شنیدم پسر سورهٔ مرسلات را می‌خواند، گفتم مرا به یاد رسول خدا (ص) انداختی. آخرین سوره‌ای که از آن حضرت شنیدم در مسجد و در نماز مغرب بود.

- حضرت زهرا (س) در مسجد برای احقاق حقوق خود و حضرت علی (ع) حضور یافتند.

- بعد از رحلت رسول خدا (ص)، با آنکه مدینه ناامن بود، حضرت زهرا (س) به همراه فرزندش امام حسن (ع) به مسجد می‌رفت.

- سخنرانی حضرت زهرا (س) و حضرت زینب (س) در مسجد از مسلمات تاریخی است.

روایات و تشویق زنان به حضور در مسجد

حضور زنان در مسجد دارای اهمیت ویژه‌ای است؛ به طوری که سفارش‌هایی در این مورد از پیامبر اسلام (ص) و ائمه اطهار (ع) رسیده است.

- به زنان امر شده که برای رفتن به مسجد اجازه بگیرند و به مردان دستور داده شده است که به زنانشان اجازه بدهند به مسجد بروند.

- در احادیث آمده که زن‌ها در نماز جمعه پیامبر (ص) شرکت می‌کردند.

- حرمت حضور زنان در هنگام حیض، دلیل بر جواز حضور آنان در هنگام پاکی است و الا اگر نباید زنان در مسجد حضور پیدا کنند، منع آنها در هنگام حیض خصوصیتی ندارد.

- شرکت در نماز جماعت برای زن و مرد مستحب است: «یستحب للنساء الصلوه جماعه»

- زنان و مردان می‌توانند در نماز جمعه و نماز عید شرکت کنند؛ حتی زنانی که نباید نماز بخوانند مأمور شده‌اند خطبه‌ها را گوش کنند.

آثار و امتیازات حضور زنان در مسجد

حضور زنان در مسجد آثار و برکاتی را به همراه دارد که به پاره‌ای از آنها اشاره می‌شود.

۱. مسجد بهترین مرکز تربیت دینی به شمار می‌آید.

۲. بانوان در فرهنگ اسلامی، مربیان جامعه محسوب می‌شوند.

۳. آنان در ارتقای فرهنگ دینی در خانه و زندگی، اثرگذارترند.

۴. مشوق مردان و فرزندان برای رفتن به مسجدند.

۵. بهترین بازوی تبلیغی در مسجد هستند.

۶. عامل تربیت دینی و مسجدی نسل خود هستند.

با توجه به مطالب یاد شده، اسلام نه تنها با حضور زنان در مسجد مخالف نیست، بلکه آنان را به این کار ترغیب می‌کند و علت آن سازنده بودن مسجد و تأثیر عمیق آن بر انسان و به‌ویژه

زنان به عنوان مسئولان تربیت در نهاد خانواده است؛ نهادی که زیربنای تمامی تحولات اجتماعی به شمار می‌رود.

پی‌نوشت

۱. مجلسی، محمدباقر؛ بحارالانوار؛ ج ۸۱، ص ۳۰.

۲. آل عمران: ۳۶.

۳. همان: ۴۲.

۴. همان: ۳۷.

۵. بقره: ۱۸۷.